

Haninge 2019-06-15

Härmed lämnar Haninge Naturskyddsförening yttrande avseende Skanskas ansökan om att starta en bergtäkt på fastigheten Häringe 5:2 i Haninge kommun. Diarienummer 5511-13075-2016 hos Länsstyrelsen Stockholm.

Naturvärdesinventering

Den i ansökan bifogade Naturinventeringen är dels alldeles för övergripande och även 15 år gammal. Det måste ses som uteslutet att bevilja någon verksamhet innan en komplett aktuell naturvärdesinventering kan granskas. Mer detaljer om detta kommer i styckena nedan.

Rödlistade arter

Vi anser att en mer utvecklad naturvärdesinventering bör göras med inriktning på att skydda eventuella rödlistade arter i området. Den i ansökan bifogade Naturinventeringen är inte aktuell vilket framgår av texten "verkar det inte röra sig några större mängder vilt i området, baserat på viltstatistik samt att Polisen är av uppfattningen att viltbeståndet ev. minskat kraftigt under de senaste åren". De senaste åren syftar på 2000-2005 vilket inte kan anses relevant idag då vi vet (främst från människor som vistas i området) att det finns mycket vilt i området. Det nämns även att "Inga rödlistade arter, eller signalarter påträffades" vilket tyder på att inventeringen varit för översiktlig. Det finns många iakttagelser de senaste åren registrerade i Artportalen såsom Mindre blåvinge, Jättesvampmal, Sexfläckig bastardsvärmare, Bredbrämad bastardsvärmare, Hasselsnok, Årta, Duvhök, Havsörn, Ormvråk, Mindre hackspett, Spillkråka, Gröngöling, Nötkråka, Kungsfågel, Stare, Ängspiplärka och Gulsparv. Det nämns även i den gjorda Naturinventeringen att "Vegetationen på själva höjden domineras av tall- och granskog, av lingon- respektive blåbärsristyp, med enstaka inslag av lövträd". Det är alltså ypperlig vegetation för Tjädern.

Därför ifrågasätter vi även slutsatsen i den av Skanska betalade Tjäderinventeringen 2017. Vid en enkel google-sökning framkommer att dylika rapporter normalt kommer till liknande slutsatser "anses inte medföra någon påverkan på tjäderns bevarandestatus ur ett nationellt, regionalt eller lokalt perspektiv" även om det är dåligt med Tjäder det året och även om det finns flera välbesökta spelplatser i området.

I rapporten "Tjädern En kunskapssammanställning" från 2017 framhålls att skyddandet av Tjädern möjligen kan vara en del av lösningen på problemet med en minskad biologisk mångfald i skogen, då tjädern är en bra paraplyart för många andra arter.

Vidare framgår att, för att bibehålla en livskraftig stam av tjäder krävs minst 3-5 sammanlänkade lekplatser. Därför är slutsatsen i den i ansökan bifogade rapporten fel. Vi anser att det krävs dispens från artskyddsförordningen för att starta sökt verksamhet eftersom det kommer att omintetgöra den närliggande spelplatsens betydelse för 10-12 tjädrar vilket påverkar artens bevarandestatus lokalt och kanske även regionalt.

Nyckelbiotoper

Det är i inskickat material inte tydligt (även om det är troligt) att tåkten lämnar tillräckligt avstånd till kända nyckelbiotoper (märkta D och E i naturinventeringen). Vi önskar se en karta på brytningsområdet inklusive vart nyckelbiotoperna finns.

Grundvatten, ytvatten och sulfider

Grundvattnet i täktområdet bedöms, enligt den hydrogeologiska utredningen i ansökan, vara sammankopplad med den närliggande Träsksjön. Träsksjön är en viktig recipient för omliggande område. Träsksjön är så viktig att Haninge kommun har med som en åtgärd i sin Naturvårdsplan att skydda Träsksjön med ett naturreservat. Det är därför inte rimligt att riskera sjöns ekologiska status med en bergtäkt och massahanteringsområde.

Enligt samma utredning kommer det, under regnrika perioder, ske en ytvattenströmning från täktområdet som mynnar i Östnorabäcken.

Enligt nya studier (Emmy Matthisson 2018, Increased leaching of metals as a result of foundation work) ökar mobiliseringen av tungmetaller från vittring av berggrunden och kan sluta både i ytvattnet och i grundvattnet. De som är farligast är sulfidhaltiga berg & jordar: "Vittring av sulfidmineral ger upphov till surt lakvatten som mobiliserar metaller och orsakar ytterligare vittring av andra mineraler. I den här rapporten undersöks ett område i Haninge kommun (Albyberg) där plansprängning och utläggning av överblivet kross har gjorts vid förberedelse av ett blivande verksamhetsområde. Arbetet har pågått sedan 2012, och från 2013 har förhöjda nivåer av tungmetallerna kadmium, kobolt, koppar, nickel och zink samt ett sänkt pH-värde uppmätts i ytvattenrecipienten. Resultat från förundersökningar visar på att det finns höga halter sulfid och svavel i området, och hypotesen är att sulfidmineral har oxiderat som ett resultat av sprängning och utläggning av kross". Vidare berättar rapporten: "Massorna av metaller var mellan 77-98 % högre än tillåtna enligt riktlinjer."

Det finns all anledning att tro att det är samma geologiska förutsättningar i bergsområdet i det sökta täkt- och massahanteringsområdet och att samma problem kan uppkomma här. I rapporten "Sulfidjordar och sura sulfatjordar – vad gör SGU?" från 2011 redovisas de negativa miljöeffekter som ibland uppstår i områden med sulfidhaltiga jordar. Anledningen till att problemet uppkommer är sänkta grundvattennivåer i kombination med sprickbildning i berget. Det kan bildas vertikala sprickor som är omöjliga att förebygga. Denna bergtäkt är därmed en olämplig verksamhet att starta i detta känsliga område.

Träsksjön som viktig ekologisk vattenförekomst

Länsstyrelsen har i rapporten Värdefulla sjöar och vattendrag (Länsstyrelsen maj 2008) pekat ut Träsksjön med utloppsback som nationellt särskilt värdefull. Värdena består i:

”Opåverkat avrinningsområde, huvudsakligen skogsmark. Träsksjön har aldrig varit sur och kan därför sägas ha en relativt opåverkad flora och fauna. Ovanlig sjötyp i länet. Naturligt näringsfattig – måttligt näringsrik sjö. Artrik bottenfauna. Skyddsvärda arter Dagsländan *Siphonurus armatus* (föremål för åtgärdsprogram).”

I Naturskyddsföreningens fältrapport 2011 i området uttrycker vi om området runt Träsksjön: ”Vi menar att området måste planeras med ett landskapsperspektiv i syfte att långsiktigt bevara och stärka naturvärdena. Inventeringar behöver göras i syfte att upprätta en ekologisk landskapsplan.”

I Länsstyrelsens rapport 2005:22 kan läsas: ”Träsksjön är en näringsfattig oförsurad skogssjö vilket är en ovanlig sjötyp i Stockholms län. Landfjärden ligger skyddad och har dessutom en liten tröskel ut mot Ådfjärden vilket gör att den förmodligen är en viktig uppväxtlokal för fiskyngel. I bäcken leker havsöring och man har även stödutsatt havsöringsyngel.”

Enligt VISS (Vatteninformation Sverige) har Träsksjön på senare år fått försämrade ekologisk status. Det avser främst övergödning p.g.a. belastning av näringsämnen och då särskilt ammoniak. (Referens: Ammoniakkväve i småsjöar i Stockholms län perioden 2013-2018 av Jonas Hagström)

https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA25018384&managementCycleName=Cykel_3

Två täkter inom samma område

En av våra viktigaste invändningar är att det nu, i och med denna nya ansökan och den redan beviljade ansökan i Ekeby, kan komma att etableras två av varandra närliggande (800 meter) bergtäkter och stenkrossar. De områden (med djurpopulationer såväl som bostäder, verksamheter och det rörliga friluftslivet) som träffas av buller och damm från båda täkterna och krossverksamheterna kommer att få en ackumulerad nivå som inte tas hänsyn till i någon av dessa ansökningar.

Däremot säger Jordbruksverket:

”Buller ska hållas på en låg nivå. Bullret i stallar får inte ha en sådan nivå och frekvens att det påverkar din hästs hälsa negativt. I stall får hästar endast tillfälligt utsättas för mekaniskt buller som överstiger 65 dBA.”

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/hastar/stallmiljo.4.1cb85c4511eca55276c80002415.html>

Haninge Naturskyddsförening vill hävda att det inte finns forskning eller empiriska studier på den sammanlagda effekten av buller och damm för de områden som berörs av två täkter med krossverksamhet från två olika håll och behöver därför studeras närmare.

Utfartsväg negativ för kulturhistoriska värden

Västnora-Östnora – gårdar och byar har förhistoriska anor vid den gamla landsvägen, enligt Haninge kommuns kulturmiljöinventering 2016. Haninge kommun förtydligar där att "Kulturmiljöer är spår efter människors liv och verksamhet. En kulturmiljö kan vara en byggnad eller plats, en stadsdel, ett stort landskapsutsnitt eller en bygd. Kulturmiljön är en del av kulturarvet... Då man vill bygga nytt, bygga till eller göra ändringar i en kulturmiljö krävs särskild hänsyn". Att kraftigt öka trafiken på den gamla landsvägen är negativt för kulturarvet.

Alternativ utfartsväg negativ för den biologiska mångfalden

De öppna landskapet i form av hästagar och liknande är viktigt för vissa arter av djur. Det är inte utrett i ansökan vilken fauna som finns i det aktuella området. Vi vill även betona hästarnas ekologiska betydelse för det öppna landskap som kommer att minskas om man väljer den alternativa sträckningen för utfartsvägen. Vi anser att en naturinventering behöver göras.

Naturminnen

På en närliggande fastighet (Västnora 4:27 och Eknäs 3:1) finns tre skyddade ekar. Dessa är klassade som naturminnen. Vi anser att man bör göra en naturinventering av fastigheten Häringe 5:2 för att söka efter liknande ekar och andra naturminnen.

Ingrepp i naturområdet

Ett sådant stort ingrepp i naturområdet är irreversibelt. Det är inte lämpligt utan att utreda alternativen och konsekvenserna grundligt. Vi anser att det inte finns tillräckliga skäl att tillåta denna miljöfarliga verksamhet. Vi anser åtminstone att det bör göras en heltäckande nyckelbiotopinventering som komplettering till den översiktliga naturinventering som bifogats ansökan (som anges i ansökan var detta en översiktlig inventering).

Syftet med fastigheten

Det är tydligt angivet i Stockholms stads underlag vid försäljningen 2013 att köparen valdes ut och godkändes inte endast på grund av högsta anbud utan även att nya ägaren var en bra garant för att "Häringe skogar" skulle vårdas bra för framtiden. Så här skrivs i besutsunderlaget: "KMN Förvaltning AB äger en större jord och skogsbruksfastighet i närheten och ser köpet som ett tillskottsförvärv som kommer förvaltas för framtida generationer. KMN Förvaltning AB bedriver likt staden ett långsiktigt och hållbart skogsbruk samt har uthyrning av byggnader".

Vidare skrivs i beslutsunderlaget om de naturvärden som finns här:

"Miljökonsekvenser: Fastigheterna ligger utanför planlagt område och i översiktsplan är markerna klassade som jord och skogsmark med natur och kulturvärden.

Det finns områden i skogsbruksplanen som är klassade som naturmark och naturvårdsområden som ska förbli orörda. Det finns även ett antal nyckelbiotoper samt särskilt känsliga skogliga områden där större miljöhänsyn krävs. Ett antal fornlämningar finns registrerade på fastigheterna... och ser KMN förvaltning AB som en lämplig köpare som kommer att förvalta fastigheterna på samma sätt som Staden gjort. "

Det är uppenbart att KMNs avtal med Skanska och startande av en bergtäkt inte är i köpeavtalets anda. I anbudsgivningen deltog även Haninge kommun som ville bevara naturvärden som finns där. Det bör därför inte godkännas miljöfarlig verksamhet på Häringe 5:2 såväl som på någon av dessa 18 fastigheter. Ett alternativ kan vara att låta Haninge kommun köpa området nu för samma belopp.

Närliggande bebyggelse - sprängning

Bilagan Riskanalys sprängning inleds med:

"Den miljöpåverkan som förekommer vid bergtäktverksamhet domineras i huvudsak av damm och buller från olika arbetsmoment samt av markvibrationer och luftstöt vågor från sprängning. Påverkan på byggnader och störningar för de boende kan förekomma på stora avstånd vid normal täktverksamhet".

Bilagan Riskanalys sprängning betonar även att:

"Riktvärdena tar inte hänsyn till den psykologiska effekt som sprängning kan ha på den som vistas i en byggnad, ej heller till de risker för skador eller driftstörningar som kan uppstå på vibrationskänsliga utrustningar såsom datorer, reläer etc".

Tryckvågen från en sprängning i den planerade storleksordningen uppskattas till upp till 400 Pascal (N/m²) på 200 meters avstånd. Det vore intressant att vistas i ett av husen som är 180 meter från täktområdet och uppleva en sprängning. Kanske Länsstyrelsen borde närvara vid en sprängning för att få uppleva detta? Kanske man kan inbjuda allmänheten?

I sammanhanget undrar vi hur relevant denna text är: "de i riskanalysen framtagna gränsvärdena ligger på 500 Pascal"? Vad betyder det? Vem har tagit fram gränsvärdena?

Närliggande bebyggelse - ljudnivåer

Höjdskillnader kommer också att påverka ljudets möjlighet att transportera sig. Inledande sprängningar kommer utföras på en hög (nuvarande) nivå och kan till exempel transportera sig rakt till travbanan och stallet 800 meter bort. Där finns över 100 hästar dagligen plus att det anordnas ridtävlingar på helger. Utöver hästverksamheten anordnas utomhus-bröllop regelbundet.

Haninge kommun har uttalat en generell åsikt (Översiktsplanen) att en bergtäkt i kommunen inte bör ligga närmare än 1000 meter från befintlig bebyggelse. Som visas i ansökan (Bilaga riskanalys sprängning) så finns bebyggelse på mellan 180 meter och 350 meter vilket är helt oacceptabelt i våra ögon.

Inom 800 meter finns det unika ridhuset - ett växthus i primärt glas, 19 x 80 meter, som omsorgsfullt omvandlats till ett ridhus och dagligen används av Ekeby Säteris ryttare såväl som av ekipage som kommer till anläggningen för träning, rekreation och tävlingsevenemang, även ridande ekipage kommer från Västnorasidan.

Det anges felaktigt i underlaget (Bilaga riskanalys sprängning) som om det består av plasttak/väggar. Det är inte utrett hur den byggnaden påverkas av vibrationerna.

Hästar och ryttare som vistas i närheten av täktområdet

Hästar är flyktdjur och reagerar ofta starkt på plötsliga ljud och det finns en stor oro bland hästfolket runt Västnora och Ekeby hur hästarna ska reagera. Man är rädd för att det sprängningarna kan orsaka olyckor för ryttare som befinner sig i närheten. Är det rimligt att tro att hästägare i närheten ska ta in sina hästar två gånger per vecka under sprängningar och sedan släppa ut dem igen och åka tillbaka till arbetet? Det bör utredas vad som är en rimlig nivå av plötsliga buller och vibrationer för en hästgård eller hästverksamhet.

Ökad lastbilstrafik, minskad trafiksäkerhet

Det är i komplettering till ansökan uppskattat en trafik om max 210 lastbilar per dag vid den ansökta volymen 500.000 ton. Inhämtande av trafikstatistik i en närliggande massaupplag, t.ex i Farsta eller Jordbro, kan vara av intresse. Kanske bör den siffran ökas mycket mer? Särskilt om det startas krossverksamhet i detta täktområde. Oavsett vilket får den volymen lastbilar avsevärd negativ påverkan på de grusvägar som ska trafikeras, de boende i närheten samt på Gamla Nynäsvägen. Trafiksäkerheten bör beaktas även på grusvägarna.

Cykeltrafik på Gamla Nynäsvägen

På Gamla Nynäsvägen finns bara ett marginellt cykelutrymme och vägen är en mycket vanlig och populär cykelväg för tävlings/träningscyklister. Den är utsedd till ett regionalt cykelstråk. Risken är uppenbar att det blir dödsolyckor när cyklister, bilister och lastbilar möter varandra på den kurviga och kulliga vägen. Det finns redan idag behov av att bredda cykelfilen på Gamla Nynäsvägen. Kanske ska man lägga kravet på sökanden att bekosta separat cykelväg på den del av Gamla Nynäsvägen som ska utnyttjas.

Hästtrafik på Gamla Nynäsvägen

Både häst med ryttare, häst med ledare samt hästtransporter är vanligt förekommande på Gamla Nynäsvägen. Liksom cyklisterna är hästekipage väldigt utsatta vid möte på grund av det smala utrymmet på vägen vid sidan av körbanan. Hästekipage är även känsliga för plötsliga ljud. Att kraftigt öka trafiken på den smala vägen är riskabelt ur trafikhänseende.

Hästnäring och rörligt friluftsliv

Ett idogt arbete har gjorts i området runt Häringe-Västnora-Ekeby med bland annat ett iordningställande av rid- och körleder. Det är inte utrett i underlaget hur nära bergtäkten man kan promenera och rida och vilka ridleder som behöver läggas om. Inte heller hur detta ska finansieras. Hur påverkas den befintliga ridvägen längs med täktområdets östra sida? Ska ett flera kvadratkilometer stort område stängslas in och märkas som ej tillgängligt för människor eller hästar under sprängningen vissa tider varje vecka? Hur kontrolleras att ingen ändå befinner sig där? Detta bör utredas innan en ansökan behandlas.

Boendeinventering inaktuell

Den inventering som gjorts (Bilaga riskanalys sprängning) innehåller delar (t.ex bostadsinventeringen) som är daterad så länge sedan som 2010. Haninge kommun har ökat från 77.000 invånare 2010 till över 90.000 invånare idag. Detta borde föranleda en komplettering för att försäkra sig om att inventeringarna fortfarande är aktuella.

Buller och damm

Bilagan Riskanalys sprängning inleds med:

"Den miljöpåverkan som förekommer vid bergtäktverksamhet domineras i huvudsak av damm och buller från olika arbetsmoment samt av markvibrationer och luftstötuvågor från sprängning. Påverkan på byggnader och störningar för de boende kan förekomma på stora avstånd vid normal täktverksamhet. "

I samma rapport framkommer att det finns bostäder så nära som 180 meter från täktområdet. Det damm och buller som fastigheterna kommer att utsättas för är avsevärda och borde föranleda ett avslag på ansökan.

Buller på kvällar

Arbetstiderna (enligt samrådshandlingarna 2010) är 6.00-22.00 vilket inkluderar tidiga morgnar såväl som sena kvällar. Detta påverkar omkringliggande bebyggelse negativt främst på grund av buller vid kross och lastning. Den i ansökan bifogade bullerutredningen klargör att krossen blir för högljudd så det inte kan tillåtas kvällstid. Utredningen klargör även att det inte är möjligt att göra bullerdämpande åtgärder under byggnationen av tillfartsvägen för att klara riktvärdena

för buller utomhus och därför kommer man endast att mäta inomhus. Vi ser inte detta som en tillfredsställande metod eller lösning. Vi anser att det ska klargöras att all verksamhet har att förhålla sig till riktvärdena utomhus, både under uppstartsfasen och under den löpande täkt- & krossverksamheten.

Vidare anges i ansökan att man vill ha tillstånd till 55 dBA nattetid. Det är en konstig ansökan eftersom riktlinjerna är 40 dBA. Det är snarare önskvärt att avsluta bullret helt senast kl 18.00 (måndag till torsdag) och klockan 15 (fredagar) och inte ha verksamheten öppen på helger alls. Detta gäller även för påverkan på det rörliga friluftslivet i de omkringliggande skogarna samt den "ur och skur"-förskola som finns i närheten.

Vidare saknas själva sprängningarna helt i bullerutredningen. Endast industribuller, byggbuller och trafikbuller är utrett.

Behovet av bergsmaterial

Tillståndet enligt Miljöbalken baseras på att det finns ett stort samhällsbehov av produkten. Det får inte anses utrett att det behövs mer bergkross än det idag finns att tillgå i denna del av Stockholm. Till exempel kommer bygget av Tvärförbindelse Södertörn att producera en avsevärd mängd bergkross som mycket väl kan användas till fastighetsexploatering. Detta behöver ifrågasättas vid behandling av ansökan.

Vidare nämns i artikeln "Den ohållbara cementen"

(<http://www.sverigesnatur.org/natur/den-ohallbara-cementindustrin/>) att "Valet av betong som byggmaterial är så självklart att få ifrågasätter det. Miljökraven är obefintliga eller lämnas till marknaden att själv formulera. Våra intervjuer med ett flertal myndigheter visar att många inte ens vet varifrån cementen kommer". Är verkligen branschens behov på 20-30 års sikt så stort som man idag tror eller baseras det på att man ignorerar utvecklingen mot en hållbar byggbransch?

Placeringen

De utlovade alternativa lokaliseringarna i ansökan saknas fortfarande. I rapporten "Hållbar lokalisering av täkter och materialterminaler – Metodik för att jämföra olika alternativ" från SGI 2017 tydliggörs att en jämförelse mellan flertalet möjliga platser krävs för att kunna utvärdera om, eller välja, den mest hållbara placeringen både ekologiskt som socialt. Rapporten föreslår 14 bedömningskriterier och av dessa torde 13 kriterier vara relevanta för den sökta bergtäkten.

Som en viktig anledning till att Skanska valt ut just Västnora som plats för ny bergtäkt anges (i samrådshandlingarna) att avståndet till bebyggelse är 400-1000 meter. Som visas i andra handlingar (Bilaga riskanalys sprängning) så är avståndet under 200 meter och övriga parter anser också att 400 meter är oacceptabelt kort avstånd till bebyggelse.

Kraftledningar

Vattenfalls kraftledningar går rakt genom täktområdet. "I ett yttrande från Vattenfall daterat 14-11-10 medges inte bergbrytning inom 300 m från kraftledningen samt inga industriella transporter som korsar eller trafikerar under ledningen" (Bilaga riskanalys sprängning). Detta behöver utredas innan en ansökan kan behandlas.

Riksväg 73

Stycket 7.3 Riksväg 73 i Bilaga riskanalys sprängning är inte lätt att förstå och behöver skrivas om. Texten har karaktären av att "tänka högt" och det enda som sticker ut är avslutningen som beskriver höjdskillnader och risken för stenras ned på Riksväg 73. Detta behöver förtydligas innan ansökan kan handläggas.

Schaktmassor

I bilagan med samrådshandlingar kan man läsa att de schaktmassor som man avser ta emot inte innehåller gifter såsom olja, diesel, tungmetaller. Det är inte dessa schaktmassor som det är brist på platser för runt Stockholm utan det är de problematiska schaktmassorna som byggarbetsplatserna vill bli av med. Det framgår inte hur man kommer ställa sig till lastbilar som ankommer med orena schaktmassor. Kommer man avvisa dessa eller ha separat hantering, tillfällig förvaring och sedan bortforsling för deponi? Det framgår inte i ansökan vilka schaktmassor som inte går att återvinna men ändå anses OK att använda som efterbehandling i täktområdet.

Översiktsplan

I ansökan hänvisas till Haninge kommuns Översiktsplan anno 2004. Denna är inte de senaste översiktsplanen. I gällande Översiktsplan trycker kommunen på exploateringen av Tungelsta vilket gör lokaliseringen av bergtäkten olämplig.

För Haninge Naturskyddsförenings styrelse

genom/

Johan Svensk

Sakkunnig

073 184 4477

natur@svensk.net